

GAZIĆ DERSIŠ-DEDO

POLITIČKI RAD MOJE PARTIJSKE ČELIJE

L e g e n d a :

- pet stranica mašinom kucanog i autoriziranog teksta sjećanja notiranih u Arhivu 18.januara 1978.godine;
- tekst sjećanja sačinjen u šest istovjetnih primjeraka: dva kod autora i u Arhivu, a po jedan u Muzeju Bos.krajine i Odboru edicije "Banja Luka u novijoj istoriji."
- SADRŽAJ SJECANJA : Prijem u KPJ i održavanje partijskih sastanaka; formiranje Inicijativnog odbora za isticanje radničke liste na decembarskim izborima 1938.godine; sastav Inicijativnog odbora i ponašanje Asima Alihodžića; atmosfera u predizbornim stranačkim aktivnostima i pritisak režima.

GAZIĆ DERVIŠ-DEDO

Arhiv Dob. krajin B. Luka

ABK 209-008-068

POLITIČKI RAD MOJE PARTIJSKE ĆELIJE

Po povratku iz vojske odmah sam se uključio u sindikalni rad naše podružnice kožarsko preradjivačkih radnika. U njoj su od tridesetih godina bili veoma aktivni članovi KPJ i SKOJ-a sa brojnim simpatizerima komunističkog pokreta. Iz rukovodstva podružnice bili su potisnuti reformisti iz redova Socijalističke partije, koje je predvodio banjalučki povjerenik Radničke komore Dušan Balaban. Na inicijativu komunista obrazovana je i obučarska zadruga da bi se zaposlili obučari bez posla, ali ona iz ekonomskih razloga nije mogla opstati zbog pritiska vlasti i obučarskih poslodavaca. Komoraši su 1936/37. godine bili potisnuti i iz podružnica strukovnih sindikata URSS-a, a i iz svih radničkih društava i udruženja. Negdje je to išlo brže, a negdje sporije, ali su napredne snage u radničkom pokretu Banje Luke, zahvaljujući aktivnosti partijske organizacije, svuda stekle čelne pozicije, neophodne za usmjeravanje društveno političkog rada. Komunisti dominiraju u sindikatu URSS-a, Klubu akademičara, "Pelagiću", "Budućnosti", "Fadiletu", Nogometnom pottsavezu, BSK-u, Ženskom pokretu, srednjoškolskim literarnim društvima itd. Organizovano politički rade KPJm i SKOJ u radničkim sredinama industrijskih preduzeća, u raznim dijelovima grada (Gornji Šeher sa Novoselijom, Rosulje sa Budžakom, dio grada na desnoj obali Vrbasa, naselje na Pilani, Hiseta, Bojića han sa Novom Varoš i itd.), među djacima srednjih škola itd. Stvorena su uporišta u Gajretu, Uzdanici, Vatrogasnom društvu, Hrvatskom pjevačkom društvu "Nada", pa čak i u redovima Sokola itd. Stvoren je velik kadrovski potencijal za prijem u SKOJ i KPJ među brojnim aktivistima, koji su se osjećali komunistima daleko prije zvaničnog prijema u članstvo. Tako je bila zapažena i moja aktivnost iz čega

rezultirao i moj prijem u KPJ oktobra 1938.godine.

Jednog dana u oktobru 1938.godine pozvao me je Muhamed Kazaz, s kojim sam se svakodnevno viđao kroz rad u podružnici kožarsko preradjivačkih radnika, i saopštio da sam primljen u Partiju. Moja radost bila je neopisiva što su drugovi ocjenili da zaslužujem da budem primljen, mada sam se i ranije intimno osjećao komunistom.

Sastanak je održan u jednoj manjoj sobi Radničkog doma, a prisustvovali su Muhamed Kazaz, Ethem-Leda Karabegović, Abduselam-Šandor Blekić i ja, sve sami kožarci. Sastankom je rukovodio Muhamed Kazaz. Ne sjećam se dnevnog reda, ali znam da se govorilo o političkoj situaciji u Jugoslaviji, a i o političkom radu u gradu. Pošto smo svi bili kožarsko obučarski radnici, a i aktivisti u radu strukovne podružnice sindikata, nije predstavljalo bilo kakvu teškoću da se nađe izgovor zbog čega smo tu na okupu. U ovoj istoj sobi imali smo i u toku 1939.godine dva do tri sastanka.

Naredni sastanak održali smo u nečijem stanu u Biskupovoj palati na uglu današnjih ulica Rade Ličine i Moše Pijade (te zgrade danas više nema). Sastanak je bio na spratu u jednoj lijepo namještenoj sobi. Osim nas kožaraca bili su prisutni Teufik-Cinkara Kadenić, Ljubo Babić i Ahmet Sitnica. Mislim da su oni tada pripojeni našoj partijskoj ćeliji. Sastankom je rukovodio Muhamed Kazaz. Pored razmatranja političke situacije na dnevnom je redu bilo i pitanje predstojećih parlamentarnih izbora u decembru 1938. Više od godinu dana sastav se nije mijenjao. Na dnevnom redu naših partijskih sastanaka bila su mnoga pitanja, uvijek ona najaktuelnija: rad u društvima, sindikatu, među omladinom, ženama itd. Osim praktičnih pitanja političkog rada razmatrana su i pitanja propagandnog rada, korišćenja ilegalne štampe, prikupljanja Crvene pomoći itd. Bilo je i sastanaka teorijske naravi, proradjivanja ilegalnog partijskog materijala. Muhamed Kazaz kao sekretar ćelije imao je veoma solidna i teorijska znanja i bogatom političko iskustvo, da i ne spominjem izražen dar za argumentovano logičko predočavanje i složenijih političkih pitanja.

Do reorganizacije naše ćelije došlo je, čini mi se, 1940. godine. U našoj ćeliji su ostali Muhamed Kazaz, Ethem-Leda Karabegović, Teufik-Cinkara Kadenić, Ahmet Sitnica i ja. Ostali su formirali novu ćeliju. Muhamed Kazaz ostao je i dalje naš sekretar. Ubrzo je naša ćelija dobila dva nova člana, Adema Bajagilovića i Zaima Hadžiisakovića.

Kad su na dnevnom redu bila pitanja rada komunista u društvima iznosio sam u diskusiji svoja zapažanja i iskustva iz rada KPD "Budućnost" i njegove uprave. Društvo je bilo na meti političara građanskih stranaka, koji su pokušavali da ga uvuku u svoje političke vode. Tako mi je, naprimjer, dr. Filip Čondrić nudilo 4.000 dinara mjesečno, a to je za ono vrijeme bila pozamašna suma, da agitiram za HSS. Sličan pokušaj učinio je i gradonačelnik Hamdija Afgan kad me je pozvao i ponudio "Budućnosti" veću materijalnu pomoć, a meni veću platu "da se popravi lični materijalni položaj", ali uz uslov da se angažujem u Društvu da članovi pristupe JRZ. Odbio sam prijedloge ističući da se lično ne bavim politikom i da se u politiku ne želim miješati, a da samo Društvo nema politički karakter jer bi to ometalo kulturnu i prosvjetnu misiju društvenog rada u Gornjem Šeheru. Afgan je naglasio da o ponudi treba bolje da razmislim. O ovim razgovorima obavjestio sam Muhameda Kazaza, koji mi je rekao da sam pravilno postupio.

Naš rad u vrijeme pred izbore 1938. godine morao se intenzivirati pojačanom agitacijom među građanima. Režimska propaganda da se glasa za listu JRZ bila je izuzetno jaka jer im je državni aparat bio na raspolaganju, a i ogromna finansijska sredstva. Svi oni koji su bili u državnoj i opštinskoj službi dobivali su nalog da glasaju za listu JRZ pod pretnjom otpuštanja iz službe. Agitiralo se i po vjerskoj osnovi - po političkoj liniji Jugoslovenske muslimanske organizacije, koja je bila uključena u JRZ.

U partijskoj ćeliji dobili smo uputstva za agitacioni rad, koji je uključivao i lične razgovore sa pojedincima da glasaju za Udruženu opoziciju, a s tim i za predstavnika radničke klase Banje Luke - Muhameda Kazaza. Štampan je i po-

seban propagandni letak koji je pozivao radnike, zanatlije i gradsku sirotinju da na izborima glasaju za Udruženu opoziciju. U njemu je, koliko mi se čini, dat i akcioni program Udružene opozicije. Letak se rasturao po cijelom gradu, a rasturali su ga radnički aktivisti i omladinci.

U predizbornoj kampanji i Hodžera je zakazao svoj zbor na Govedarnici. Na zbor su masovnije došli i njegove pristalice iz okoline, naročito sa područja Sanskog Mosta, a i iz sela iz tog pravca. Partija je mobilisala svoje kadrove i simpatizere da se zbor onemogući. Kad je Hodžera počeo govoriti podigla se tako snažna vika da se nije ništa čulo. Tako je ovaj politički zbor onemogućen.

Za političku agitaciju pred izbore 1938. godine bilo je značajno da se građanima objasni kakve su pojedine stranačke platforme, ne onakve koje one u agitacijama iznose, već kakva je suština njihove politike.

Jedna od političkih dilema pred izbore bila je da li će Partija istaći svoju samostalnu kandidatsku listu ili će se uključiti u listu Udružene opozicije. Prvo je opredeljenje bilo da se na izbore ide sa samostalnom radničkom listom. Oformljen je i Inicijativni odbor za izradu radničke liste na čelu sa Pavom Radanom i članovima: Muhamed Kazaz, Kasim Hadžić, Abduselam-Šandor Blekić, Teufik-Cinkara Kadenić, Slobodan-Kokan Kokanović, Ethem-Leda Karabegović, Asim Alihodžić i Derviš Gazić. Sjednica Inicijativnog odbora održana je u gostionici Ćurčije. Predsjedavao je Pavo Radan, iskusan revolucionar, legenda banjalučkog radničkog pokreta, komunista koji je najviše zaslužan na obnavljanju rada banjalučke partijske organizacije i njenom prilagođavanju ilegalnim uslovima rada poslije Obznane. Na ovom sastanku razmatrana su politička pitanja oko organizacije predizborne aktivnosti i predloženo da kandidat na radničkoj listi bude Muhamed Kazaz. Prijedlog je potekao od Pave Radana i svi su ga prihvatili izuzev Asima Alihodžića. On je još prije sjednice pojedinačno razgovarao sa članovima Inicijativnog odbora, a uoči sjednice i sa mnom lično, pokušavajući da pojedince privoli da predlože njega za poslaničkog kandidata. Izbjegao sam odgovor na njegov prijed-

log rekavši da to nije pitanje mog i njegovog razmatranja, a ni samog Inicijativnog odbora, već radničke klase Banje Luke, koja je i po liniji sindikata zainteresirana da se istakne najpodesnija ličnost za kandidata.

Kad smo glasali za Muhameda Kazaza, Asim Alihodžić je demonstrativno napustio sastanak ne čekajući da se on završi. Takvo njegovo ponašanje bilo je iznenadjujuće. Vjerovatno je očekivao da će neko od prisutnih predložiti njega za poslaničkog kandidata. On nije bio čovjek koji se kretao u radničkim sredinama za razliku od mnogih drugih banjalučkih intelektualaca koji su aktivno radili u radničkim organizacijama i društvima, učestvovali u mnogim naprednim manifestacijama, pa i dolazili u Radnički dom. Takvi su imali autoritet među radnicima, ali Asim Alihodžić ne.

Ovaj sastanak Inicijativnog odbora održan je nekoliko mjeseci prije mog prijema u članstvo KPJ. Mislim da je održan u avgustu ili septembru 1938. godine, dosta prije datuma kad je trebalo dati prijedlog liste organima za sprovođenje izbora.

Za izbore u decembru ja sam određen za čuvara radničke kutije na biralištu u Gornjem Šeheru. Sjećam se da je tada u Gornjem Šeheru za Muhameda Kazaza glasalo 29 birača, a u Banjoj Luci preko 350.

Za današnje uslove to je mali broj glasača, a za one uslove broj od preko 350 glasova nije bio beznačajan. Od samog početka isticalo se da svi oni koji glasaju za Muhameda Kazaza predstavljaju protudržavne elemente protiv kojih će se preduzimati političke mjere poslije završetka izbora. Operisalo se i sa parolom: "Ko glasa za Kazaza - viriće iz kafaza!", a pod kavezom se podrazumjevaio zatvor, odnosno robija. Režimski ljudi otvoreno su prijetili da će saznati kako ko glasa i da će odmah uslijediti kazne po odredbama paragrafa Zakona o zaštiti države.

18. januar 1978. godine

Gazić
(Derviš Gazić)

